

MĂRȚIȘORUL ÎN „A V A N P R E M I E R Ă”

Costandina BREZU

Mărțișorul s-a infiltrat tiresc în istoria literară. Cu fiecare primăvară filele albumului său s-au înmulțit cu una.

Astăzi Mărțișorul vrea să devină un așezământ muzeal deschis tuturor. Vizitându-l, oricine va trebui să știe ce a fost Mărțișorul până la instalarea scriitorului aici. Și desigur, câteva rinduri dintr-o celebră tabletă argheziană intitulată chiar *Așezământul Mărțișor*, împărțâșind un crîmpei din istoria mahalalei, ar putea însoți ca o „inscripție” o imagine de epocă a locului, inaugurînd expoziția :

„În cartierul Mărțișor, numit așa din bătrîni și așezat pe marginea cea mai înaltă a Bucureștilor, peste drum de Văcărești, care a fost o mănăstire, o fîntînă distribuie cu ciutura oamenilor obosiți și vitelor însetate apa ei proaspătă și adîncă. E puțul celor 3 olteni adormiți întru domnul, grădinari și precupeți din marea luncă”.

Mărțișorul celebrează deopotrivă cu numele său sărbătoarea de primăvară, care — spune poetul — omul nostru a făcut-o din „nevoia lui de sărbătoare” o dată cu ivirea lui Martie printre ghiociei ; și, la adăpostul simbolului, un așezământ gospodăresc și spiritual devenit el însuși simbol.

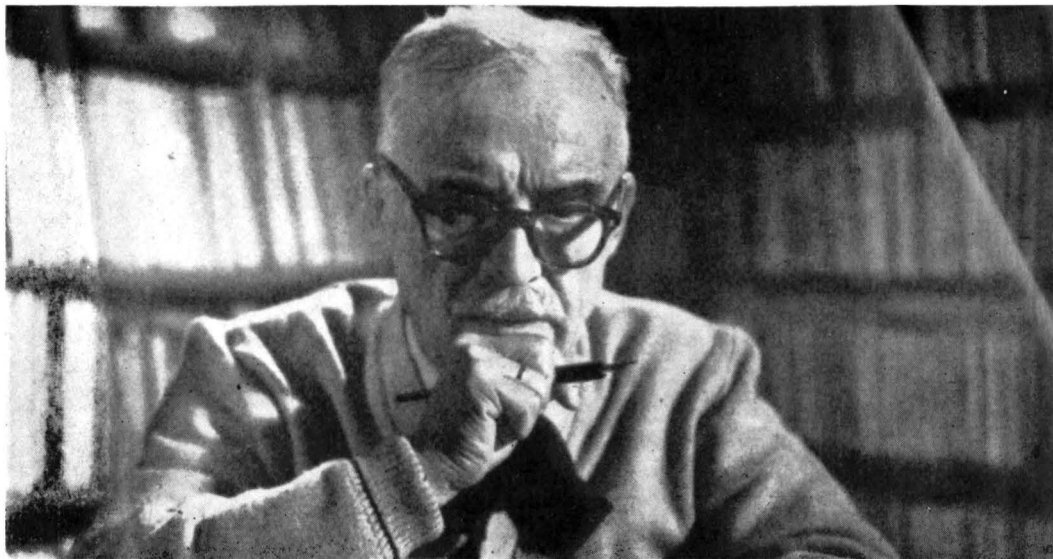
Expoziția „Arghezi și Mărțișorul”, organizată în incinta fostei tipografii de aici, urmărește un fel de cronică a constituirii gospodăriei de la 1930 încoace — după ce Arghezi cumpărase locul, făcînd cîndva parte din moșia Văcăreștilor. Împletită firește cu secvențe care trebuie să spună mai mult, expoziția va avea axul ei principal : ce a însemnat Mărțișorul pentru scriitor. Pentru că și grădina cu livada, și ograda cu păsările, și casa cu albul ei imaculat au fost izvoare de inspirație, loc de creație și de recreație, loc de ospitalitate pentru prieteni. De la Mărțișor au pornit, de-a lungul a 3 decenii, mesaje epistolare cu pecetea Mărțișorului. În răstimpul acesta, cite cicluri de versuri nu s-au elaborat aici, cite proze din vastitatea subiectelor abordate de scriitor, cite tablete argheziene ?

Tot aici s-a instalat o tipografie și au avut — în ultima lor fază — redacția și administrația, „Biletele de papagal”. Peste toate a dominat El — Poetul — Mărțișorul devenind univers arghezian. De unde izvorăște, la urma urmei, acea „prevestitoare” plachetă *Bună-dimineața primăvară*, cu *Hora'n bătătură* ? Care ar putea fi mai potrivită gena *Prisacii* și a *Frunzelor*, a *Noșților* și a postumelor din „Crengi” ? Cite dintre versurile și prozele argheziene nu au fost un perfect dialog între masa de lucru a poetului și minunea de dincolo de fereastră în fața căreia scria :

„Au aflat fetele mele
Cînd se uită prin perdele
Cine vine și le pune
În fereastră boabe bune

.....
Însă, cum se vede treaba,
Darurile nu-s degeaba
Că și voi îi dați să scrie
Schimb și plată, poezie”

O suită de fotografii ne va înfățișa succesiv construcția casei cu etapele ei pînă la înfățișarea pe care o are azi, altădată, pe poet scrutîndu-și cu legitimă mindrie livada, ori plimbîndu-se printre

POETUL LA MASA DE LUCRU (FOTO DIN 1958)

aleile pomilor în floare. Fiindcă El dichisise fiecare palmă de loc, sădise pomii, plantase via. De câte ori tenacele și neobositul gospodar nu spunea prin scrisorile adresate altora că se îndeletnicise bătînd cuie la gardul care-i împrejmuia așezarea. Cui s-a potrivit mai bine, dacă nu poetului însuși, vorba scrisă de el undeva că ducea „o viață de sat în oraș”.

Expoziția se bizuie constant în substratul ei evocator, pe o dublă coordonată argheziană, pe interferarea de planuri — așa cum în Mărțișor s-a desfășurat însăși existența poetului. Un documentar expozițional nu va putea „spune” că universalul campestru pe care și l-a procurat în „Capitală” a fost poate expresie a legăturii trainice a lui Argezi cu obîrșia lui oltenească. Dar ne vom gândi instantaneu la asta. Evocînd un aspect, sau un episod al Mărțișorului, Șerban Cioculescu ne amintea cu ani în urmă de încercarea fără rezultat a lui Argezi de a-și fi adunat laolaltă tot ce scrisese : . . . „cărțile au rămas în suspensie, dar gospodăria s-a înghebat și a constituit un punct de atracție pentru prietenii și cunoscuții marelui poet, ahotnici să-l vadă în ipostaza de producător și preocupat oltean pe acela care ridicase în versurile sale cobilița la rang de simbol al inițiativei”.

Poetul, niciodată uluit în fața minunilor pe care le-a zămislit, el însuși s-a uitat adeseori în livada încărcată cu rod, divulgînd asprul păcat în care cad indeobște poeții, amăgindu-se cu principii de durată și posteritate. Făcîndu-și poate o îndatorire din a-și divulga gîndul, își intitulează tableta cu stenicul refren al versului popular : „Foaie verde de cais”. „Poetul ține la cîntecele lui, le adună, le apără și le păstrează ca să sune dulce. E mîndru că a strigat în pădure ca mierla sau ca pe o vioară minusculă, cu o singură coardă cît firul de păienjenis de subțire a fiuit petic ca fînșarul”.

El s-a întors însă de la treburile diurne, mereu și mereu la masa lui de lucru, cu sentimentul meșterului la „bancul lui de atelier literar”. Și dacă o inscripție ar trebui să figureze undeva pentru dreptunghiul de lemn asupra căruia a stat plecat toată viața, pentru Mărțișor, una ni se pare mai potrivită :

„În fiecare oră un abur se așterne peste luciul de lac al mesei de lucru. La fiecă oră îl șterg și mai înainte de a trece primele minute împalabilul așternut începe să reîmpînzescă prins într-o pojghie nouă, ca iarna sticla ferestrei”.

Locuitor al Mărțișorului, Argezi s-a integrat vieții de cartier și s-a zbatut pentru „ridicarea mahalalei”. El a și fost la scurt timp după așezarea la Mărțișor — 1931 — delegat al primăriei pentru suburbia Cărămidarii de Jos. S-a gîndit mai întîi la nevoia ei de sănătate morală și fizică. Expoziția amintește de acest episod prin cartea de delegat a scriitorului. În această calitate — poate — dar și altminteri, Argezi scria despre nevoia unei grădinițe de copii : „O învățătoare în mijlocul lor i-ar deprinde să citească, adunați vara la umbră și iarna într-o sală caldă”. Pentru cealaltă sănătate, profesorul Cantacuzino se hotărîse pe cînd era ministru să înființeze „cîteva gratuități”, spunea Argezi. Nu întotdeauna bunele intenții au fost însă incununate de succes. „. . .oamenii au așteptat în gol. Cantacuzino nu a mai fost ministru. Primarul Chiriță Vasilescu n-a mai fost primar, moartea i-a ucis pe amîndoi, și-a vîrît nasul în treburile cartierului”.

Despre calitatea cu care a fost investit, Șerban Cioculescu releva în același Breviar citat („România literară” nr. 22/1969) „Tudor Argezi, delegat de mahala” că poetul „i se consacrase cu toată

CU ZDREANȚĂ ÎN GRĂDINA CASEI DE LA MĂRȚIȘOR

ÎN LIVADĂ (FOTO DIN 1940 – 1944)

conștiință". Documentul * publicat, în jurul cărui profesorul își desfășura comentariul solicitat pe un răspunzător cu ajutoarele, să fie trecut pe listă și femeia Agapia Zidaru, recomandată astfel de delegat: „E una din cele mai harnice, mai chinute și mai nefericite femei din mahalaua mea”.

Așadar, expoziția, înfățișându-l pe bucureșteanul Argezi, locuitor al Mărțișorului, în ipostaza lui de gospodar, de răspunzător al treburilor obștești, îl va avea, totuși, pretutindeni, în prim plan, pe scriitor. Omagiul în fond i se aduce lui, scriitorului. În ambianța de acolo, prezența lui a dominat cu spiritul ei creator. Prin ospitalitatea lui s-au deschis porțile unei lumi — aici l-au vizitat numeroși prieteni și confracți. Una din fotografiile n-l înfățișează cu cel mai vechi și mai constant dintre prieteni, cu Gala Galaction, la masa din curte în fața ceștilor de cafea. Iar o scrisoare a poetului, din anii Mărțișorului începe pur și simplu: „*Dragă Gala de câte zeci de ani nu ți-am mai trimis o scrisoare?*”

Vechiul și constantul fondator de publicații (al „Cronicii”, al „Biletelor de papagal” mai apoi, cu succesele lor serii) a instalat la Mărțișor și o tipografie. Expoziția relevă — la locul potrivit — atestatele meseriei de tipograf: Brevetul și Cartea de meșter din 1941.

Exemplare din seria ultimă a „Biletelor de papagal” expuse aici, poartă, desigur, pe copertă mențiunea: Redacția și Administrația, strada Pre[lungirea] Mărțișor, 37, București (5). Avusese cîndva și intenția să dea titlul unei colecții *Biblioteca Mărțișor*, din care unicul exemplar a fost, doar, cartea poetului „Poezii”, ed. a II-a, tip. H. Fischer, Galați.

Tudor Argezi a scris la Mărțișor aproape tot ce a creat din 1930 pînă în 1959 — cînd s-a mutat într-o locuință din oraș, — Mărțișorul rămînînd, ceea ce spunea recent fiica poetului, Mitzura Argezi, o aspirație de întoarcere...

Cîte opere pot figura însă într-o expoziție? Nu pot lipsi în orice caz într-o selecție impusă doar de spațiu — 1907 sau *Cîntare omului*; nu pot lipsi *Prisaca*, niște manuscrise — oricare — elaborate aici, în fața aceleiașă ferestre de umini.

Mărțișorul a rămas ceea ce este, reconstituit în cea mai perfectă atmosferă de autenticitate, cu camera de lucru și salonul, cu odaia de dormit și sufrageria, cu restul încăperilor a căror destinație nu a fost niciodată lipsită de prezența poetului și de variatele lui preocupări.

El, Poetul, rămîne viu în oricare prezent. El îl va întîmpina cu prezența lui invizibilă pe oaspetele locului, ca odinioară, avertizat de clopotul de la poartă al cărui sunet va fi azi tăcerea.

Memorialistica Mărțișorului va perpetua desigur legenda; ca altădată, cîndva, venind aici: „*Trebuia să ajungi sub acoperișul de ospitalitate al casei cu foisor, în care — ajutat de soția sa Paraschiva, cîntată în poeme — poetul dichisise fiecare palmă de loc, trebuia să evoluezi de-a lungul cîtorva alei și să treci pe sub cîteva porți. La cea dintîi era un clopot. Ori fi fost clopote și la celelalte.*”

Mai mici, poate.

Am uitat.

Totuși...

*Sunăi, bătea clopotul mare, printr-un lanț de semnale vestea ajungea înlăuntru văzduhului, înlăuntru casei și al oărilor, și cineva se apropia cu cheia la brîu, să-ți deschidă edenul. Acel „cineva” se întîmpla să fie cîteodată însuși poetul. Adesea el răsărea de prin grădini ca păsările. Ori, vara, îl deslușeau ivindu-se dintre butucii viței de vie, dintre hlujanii poștațelor de păpușoi de pe sub copaci”**.*

Îi datorăm această evocare poetului Ion Caraion, și ne îngăduim să încheiem cu o mărturie de poet incursiunea noastră la Mărțișor, înainte ca el să-și fi deschis porțile.

* Scrisoare către medicinistul Grossy, 13 martie 1942

** Ion Caraion, *Mărțișorul*, în „Rom. lit.” nr. 50. 1969.